

РЕЦЕНЗИЯ

за

дисертационния труд на Радостина Николова на тема

„ФРАЗЕОЛОГИЗМИ С ОПОРНИ ДУМИ, СВЪРЗАНИ С МОРЕТО, В БЪЛГАРСКИ И ГРЪЦКИ ЕЗИК“

за присъждане на общообразователната и научна степен „Доктор“ в научна област: 2. Хуманитарни науки професионално направление: 2.1. Филология докторска програма: общо и сравнително езиковедие

Научен ръководител: доц. д-р Радослав Цонев

Рецензент (член на научното жури): проф. д-р Ана Кочева, Институт за български език при БАН

Авторката на дисертационния труд е редовен докторант в ЮЗУ „Св. Неофит Рилски“. Неин научен ръководител е доц. д-р Радослав Цонев.

I. Данни за кандидата:

Радостина Николова е завършила висше образование (ОКС „Бакалавър“) в ЮЗУ „Неофит Рилски“ – гр. Благоевград, специалност „Приложна лингвистика“; придобива професионална квалификация „Учител по английски език“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“, работи като преподавател по английски и гръцки език в училище за чужди езици ALEXANDER, гр. Благоевград, а също и като експерт „Международно сътрудничество“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Областите на нейната научна квалификация са български език, гръцки език, английски език и фразеология. Николова има три награди, от които едната (трета) е от Националните филологически четения за студенти и докторанти „Югозападен университет 2019 г.“ Взела е участие в образователна програма, организирана от Европейска академия по иновациите. Преподавала е в ЮЗУ – Благоевград (324 часа по български език с чуждестранни студенти). Участвала е в две научни конференции и представя 3 публикации по темата на дисертацията си. От предоставения на журито формуляр става ясно, че докторантката е изпълнила минималните национални изисквания по групи показатели.

II. Дисертационният труд на Радостина Николова „Фразеологизми с опорни думи, свързани с морето, в български и гръцки език“ (305 стр.) е завършено изследване, на което може да се даде висока оценка поради следните съображения:

1. В него е обхванат и обобщен респектиращ по обем **материал** от български и гръцки език, който кореспондира с обекта на съпоставителното изследване. Тематично обособеният корпус от фразеологични единици включва морска лексика: названия на

риби, мекотели и други морски животни; термини, свързани с корабоплаването и корабостроенето; наименования на рибарски приспособления и др. Обектът на съпоставка, редом с чисто лингвистичните проблеми, които са решени, позволява изследването да се разгърне и в посока към разкриване на черти от народопсихологията на българи и гърци. |Тези факти правят темата **актуална и дисертабилно значима**.

2. Очевиден факт е, че дисертантката отлично познава **състоянието на проблема** и богатата литература (научна и изворова) и умело я използва в подкрепа на поставените задачи. Педантично са разгледани всички предходни публикации, които имат централно или периферно отношение към избраната тема. Напълно резонно се посочва, че обект на съпоставяне в повечето от тези трудове представляват фразеологизмите с опорен компонент – зооним или фитоним, докато морската тематика в тях е засегната съвсем фрагментарно.

3. Избраната комплексна **методика и методология**, съчетаваща различни методи (дескриптивния, конфронтативния, количествения и метода на етнолингвистичния анализ) и подходи (синхронния, ономасиологичния, семасиологичния) спомагат да се отговори на задачите, формулирани от докторантката.

4. С оглед на поставената задача в труда са проследени **българо-гръцките езикови връзки** в рамките на Балканския езиков съюз, които не са изолирани от останалите балкански езици, но пък са най-продължителни и силни, което обуславя и двете основни равнища, на езиково взаимодействие – битово и културно – с акцент върху по-значителното езиково влияние на гръцки върху български, преди всичко в лексикално отношение.

5. Безспорно достойнство на изследването е точно зададената му **теоретична рамка**. В него е възприето в много голяма степен (но не само) разбирането за фразеологичната единица на Ничева, Спасова-Михайлова и Чолакова, в което на преден план са изведени сложната разделено оформена структура; единното значение, възникнало от семантичното преобразуване на съставлящите го елементи, чиято собствена семантика е избледняла или напълно се е десемантизирала; ярката експресивност и т.н. С основание са представени и основните теоретични постановки в областта на гръцката фразеология. Посочва се, че поради липсата на ясна теоретична рамка по въпросите на фразеологията в гръцкото езикознание и наличието на различни фразеологични концепции в българската езиковедска наука, за целите на конкретното си изследване Николова възприема схващането на Кювлиева за фразеологичната единица в широкия смисъл на думата. Затова експлицитно са дефинирани двата основни признака на фразеологизма, възприети като дистинктивни в изследването: единното значение на фразеологичното цяло, което не е сбор от свободните значения на всеки от компонентите му, а е качествено ново по рода си съвкупно значение, изградено на базата на някакъв образ и емоционално-експресивната му оцветеност.

Първа глава на труда е посветен на анализа на фразеологизмите с опорни думи, свързани с морето, в българския език, с оглед на формата (168), а подредбата е по морфологични категории. Става ясно, че опорната дума, с която са образувани най-

много фразеологизми в български, е съществителното име *вода* (48), следвана от съществителните *море* (27), *риба* (27) и *рак* (18). Любопитен е фактът, че 17 ФЕ включват в състава си две опорни думи съществителни имена. Следва преглед на фразеологизмите с опорни думи прилагателни имена и глаголи. Стройната подредба включва още както следва: типове фразеологизми от гледна точка на структурната им организация (със структурен тип словосъчетание и структурен тип изречение). С оглед на формата се прави анализ на фразеологизмите с опорни думи, свързани с морето, и в гръцки език. Следва се познатата вече от анализа на българския материал логика на изложение – представят се: лексикалното градиво на фразеологизмите, опорните думи съществителни имена, типовете фразеологизми от гледна точка на структурната им организация, вариантността им. След това са установени и резултатите от анализа на формата на фразеологизмите в двата езика. Графичното представяне на резултатите дава възможност за нагледна съпоставка на случаите, отвеждащи към ясно формулирания извод в тази глава за очевидните сходства по отношение на лексикалното градиво и неговата структурна организация.

Втората глава на труда е посветена на анализа на фразеологизмите с опорни думи, свързани с морето в български и в гръцки език, с оглед на семантиката. В тази част бих обърнала внимание на дребен детайл, защото у мен възникна въпросът дали във фразеологизма *изгубвам/изгубя пусулата* има опорна дума, свързана с морето, доколкото пусулата е компас, далекоглед, т.е. възникнала е първо като уред за наблюдение на астрономически обекти.

Една от интересните части в труда е посветена на синонимните и антонимни отношения между фразеологизмите, като за синонимни са приети различните по състав, но с еднакво или сходно значение фразеологични единици, без да се поставя условие за възможна взаимозаменяемост между тях. Синонимията е разгледана в рамките на всеки от двата езика поотделно под формата на синонимни редове. С основание се прави извод, че най-много са фразеологизмите синоними, с които се означават човешки качества или прояви, които предизвикват неодобрение у околните, докато синонимните двойки, означаващи положителни емоции или качества, са по-редки. Важна част от работата представлява и тематичната класификация на фразеологизмите в български и гръцки с оглед на етнокултурния фактор при фразеологичната номинация. При анализа им напълно мотивирано се прилага ономаσιологичният подход.

Избраният начин за успоредно организиране на българските и гръцките фразеологични единици във вид на таблици осигурява прегледност, стройна подредба и въпреки известния относителен характер на подобен род делитби, те дават ясна представа за богатството на фразеологичния материал в двата езика и неговата съпоставимост. Последователно са класифицирани фразеологизмите, които назовават процеси, състояния и свойства на човешката психика, фразеологизмите, които назовават физически действия и състояния на човешкото тяло, които назовават физически качества или особености на облеклото на човека и такива с други значения, които макар и не толкова многобройни, са свидетелство за тясната свързаност на фразеологията с разкриването на етничните и психичните черти на даден народ.

Резултатите от извършеното съпоставително изследване на гръцките и българските фразеологизми от гледна точка на тяхната семантика са формулирани прецизно от дисертантката. Много точно са установени и общностите, и националната специфика в образността в български и гръцки по отношение на водата (мътна; свои и чужди; дълбоки и плитки; открити, непознати, студени и пр.), рибата, рака, скаридата, чайката, делфина и пр.

Напълно правилен в тази част е изводът, че в гръцки спрямо български съвсем закономерно се констатира по-голямо разнообразие от образи, свързани с морето, но въпреки това в повечето от отбелязаните случаи на фразеологизми с еднаква или близка семантика в двата езика се наблюдава съвпадение и в техните образни основи.

В **Заключението** се правят изводи за най-продуктивните опорни думи във всеки от двата езика поотделно, които значително се припокриват. Посочено е процентното разпределение на опорните думи по части на речта, определен е най-често срещаният тип структурна организация при фразеологизмите. Резонен е изводът за това, че напълно различните фразеологизми за морето в двата езика са много повече, което е нормално поради факта, че фразеологията отразява различните условия на живот на двата народа.

В действителност част от фразеологизмите си в български, и в гръцки не са писмено регистрирани, но съществуват и могат да се установят при теренно проучване на градските говори в българските черноморски селища, още повече, че в тях има и наследници на по-старо гръцко население, тоест биха могли да се открият други интересни паралели. Тази препоръка обаче би могла да се отнесе не към настоящия труд, а към евентуално следващо изследване на подобна тема. И сега обаче е ясно, че българинът достатъчно добре познава морето и фактът, че българите са морска нация, ни най-малко не е надценен, той намира езиково изражение дори в областта на фразеологията.

В труда са приложени подробни показалци на фразеологизмите, в които са изредени опорната дума, фразеологизмът, значението и източникът. Този справочен апарат е много полезен със своята подредба и експлицитност. Библиографията е пълна.

Авторефератът на дисертацията е стегнат и същевременно изчерпателен, той концентрира в себе си най-важните акценти от труда.

Заключение: Вън от всяко съмнение е, че на представения дисертационен труд трябва да бъде дадена **висока оценка**. Основният несъмнен научен принос на авторката е, че е събрала **респектирац** в количествено отношение илюстративен материал по тема, засягана досега само фрагментарно в българската лексикология. Този материал тя е организираща и обобщила в стройна система, даваща възможност за **изводи** не само от лингвистичен, но и от културоложки характер. Широката библиографска осведоменост, която Николова има не само по отношение на поставената тема, е спомогнала за превръщането ѝ в истински специалист по проблемите на фразеологията.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за дисертационния труд и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Радостина Николова в научна област: 2. Хуманитарни науки професионално направление: 2.1. Филология докторска програма: общо и сравнително езикознание.

4. 03. 2023 г.

София

Рецензент:

(проф. д-р Ана Кочева)

REVIEW

for

Radostina Nikolova's dissertation on

"PHRASIOLOGICAL EXPRESSIONS WITH KEYWORDS RELATED TO THE SEA IN BULGARIAN AND GREEK"

for awarding the general educational and scientific degree PhD in scientific field: 2. Humanities
professional direction: 2.1. Philology PhD Program: General and Comparative Linguistics

Scientific supervisor: Assoc. Prof. Dr. Radoslav Tsonev

Author of review (member of the jury): Prof. PhD. Ana Ivanova Kocheva, Institute for
Bulgarian Language „Prof. L. Andreychin" - Bulgarian Academy of Sciences

The author of the dissertation is a full-time doctoral student at the SWU "St. Neofit
Rilski". Her supervisor is Assoc. Prof. Dr. Radoslav Tsonev.

I. Details of the applicant:

Radostina Nikolova graduated from the higher education (Bachelor degree) at the South-West University "Neofit Rilski" - Blagoevgrad. She acquired her professional qualification "English Teacher" at the South-Western University "Neofit Rilski", worked as a teacher of English and Greek at the ALEXANDER School for Foreign Languages, Blagoevgrad. She is also an expert in International Cooperation at the "Neofit Rilski" University. Her areas of expertise are Bulgarian, Greek, English and phraseology. Nikolova received three awards, one of which (the third one) is from the National Philological Readings for PhD Students "Southwest University 2019". She took part in an educational program organized by the European Academy of Innovation. She has taught at the SWU (324 hours in Bulgarian language with foreign students). She participated in two scientific conferences and presented 3 publications on the topic of her dissertation. From the form provided to the jury it is clear that the PhD student has fulfilled the minimum national requirements in groups of indicators.

II. Radostina Nikolova's dissertation work "PHRASIOLOGICAL EXPRESSIONS WITH KEYWORDS RELATED TO THE SEA IN BULGARIAN AND GREEK" (305 pp.) is a complete study which can be highly appreciated for the following reasons:

1. It covers and summarizes a respectable amount of material from Bulgarian and Greek, which corresponds to the object of the comparative study. The thematically distinct corpus of phraseological units includes maritime vocabulary: names of fish, molluscs and other marine animals; terms related to shipping and shipbuilding; names of fishing tackle, etc. The object of comparison, alongside the purely linguistic problems that have been solved, allows the study to

be expanded in the direction of revealing features of the national psychology of Bulgarians and Greeks. |These facts make the topic important and dissertationally significant.

2. It is an obvious fact that the dissertator has an excellent knowledge of the state of the problem and the rich literature (scientific and source) and skillfully uses it to support the set tasks. All previous publications that have central or peripheral relevance to the chosen topic have been meticulously reviewed. It is quite reasonable to point out that the object of comparison in most of these works are the phraseological expressions with a supporting component - zoonym or phytonym, while the marine subject matter is only fragmentarily touched upon in them.

3. The chosen complex methodology and methodology combining different methods (descriptive, confrontational, quantitative and the method of ethnolinguistic analysis) and approaches (synchronic, onomasiological, semasiological) help to answer the tasks formulated by the PhD student.

4. In view of the set task, the paper traces the Bulgarian-Greek linguistic relations within the Balkan Linguistic Union, which are not isolated from the other Balkan languages, but are the most continuous and strong, which determines both main levels of linguistic interaction - domestic and cultural - with an emphasis on the more significant linguistic influence of Greek on Bulgarian, primarily in lexical terms.

5. The undisputed merit of the study is its precise theoretical framework. It adopts to a very large extent (but not only) the understanding of the phraseological unit of Nicheva, Spasova-Mikhailova and Cholakova, in which the complex compartmentalized structure; the unified meaning that emerged from the semantic transformation of its constituent elements, whose own semantics have faded or become completely desemantic; the vivid expressiveness, etc., are brought to the fore. The main theoretical propositions in the field of Greek phraseology are rightly presented. It is pointed out that due to the lack of a clear theoretical framework on the issues of phraseology in Greek linguistics and the existence of different phraseological concepts in Bulgarian linguistic science, for the purposes of her particular research Nikolova adopts Kyuvlieva's conception of the phraseological expressions in the broad sense. Therefore, the two main features of phraseology, adopted as distinctive in the research, are explicitly defined: the unified meaning of the phraseological whole, which is not the sum of the free meanings of each of its components, but is a qualitatively new aggregate meaning, built on the basis of some image and its emotional-expressive coloring.

The first chapter of the work is devoted to the analysis of the phraseologies with sea-related keywords in the Bulgarian language with regard to the form (168), and the arrangement is by morphological categories. It becomes clear that the noun with which most phrasiological expressions are formed in Bulgarian is the noun *water* (48), followed by the noun *sea* (27), *fish* (27) and *crab* (18). It is curious that 17 FEs include in their composition two noun noun support words. The following is an overview of phrasiological expressions with adjective and verb stem words. The strict ordering also includes as follows: types of phrasiological expressions in terms of their structural organization (with structural word type and structural sentence type). With regard to form, an analysis is made of phrasiological expressions with support words related to

the sea also in Greek. The logic of exposition, already familiar from the analysis of the Bulgarian material, is followed: the lexical construction of the phrasiological expressions, the noun support words, the types of phrasiological expressions in terms of their structural organization, their variation. Then the results of the analysis of the form of phraseological expressions in both languages are established. The graphical presentation of the results enables a visual comparison of the cases, leading to the clearly formulated conclusion in this chapter about the obvious similarities in terms of lexical construction and its structural organization.

The second chapter of the thesis is devoted to the analysis of the phraseologies with sea-related loanwords in Bulgarian and Greek with regard to semantics. In this part I would like to pay attention to a small detail, because the question has arisen in my mind whether in the phraseology *izgubvam/izgubya pusulata* (I lose/lost the pulsula) there is a supporting word related to the sea, insofar as the *pusulata* is a compass, a telescope, i.e. it originated first as an instrument for observing astronomical objects.

One of the most interesting parts of the work is devoted to the synonymous and antonymous relations between phraseologies, whereby phraseological units that are different in composition but have the same or similar meaning are considered synonymous without setting a condition for possible interchangeability between them. Synonymy is considered within each of the two languages separately in the form of synonymy series. It is reasonably concluded that the synonymy pairs denoting human qualities or behaviours that evoke disapproval in others are the most numerous, while synonymy pairs denoting positive emotions or qualities are rarer. An important part of the work is the thematic classification of phrasiological expressions in Bulgarian and Greek in view of the ethno-cultural factor in phraseological nomination. The onomasiological approach is fully motivated in their analysis.

The chosen method of parallel organization of the Bulgarian and Greek phraseological units in the form of tables provides clarity, orderly arrangement and, despite the known relative nature of such divisions, they give a clear idea of the richness of the phraseological material in the two languages and its comparability. Consistently classified are phrasiological expressions that name processes, states, and properties of the human psyche, phrasiological expressions that name physical actions and states of the human body, those that name physical qualities or features of a person's clothing, and those with other meanings that, though not as numerous, are evidence of the close association of phraseology with the revelation of the ethnic and psychic traits of a people. The results of the comparative study of Greek and Bulgarian phraseologies in terms of their semantics have been formulated precisely by the dissertator. Both the commonalities and the national specificity of the imagery in Bulgarian and Greek with regard to water (muddy; own and foreign; deep and shallow; open, unknown, cold, etc.), fish, crayfish, shrimp, seagull, dolphin, etc. have been very accurately established. Quite correct is the conclusion in this part that in Greek compared to Bulgarian a greater variety of images related to the sea is found quite naturally, but nevertheless in most of the noted cases of phrasiological expressions with the same or similar semantics in both languages there is a coincidence in their image bases.

In the concluding part are drawn conclusions about the most productive support words in each of the two languages separately, which overlap considerably. The percentage distribution of support words by parts of speech is indicated, and the most common type of structural organization in phrasiological expressions is determined. It is a reasonable conclusion that completely different phrasiological expressions about the sea in the two languages are much more, which is normal due to the fact that phraseology reflects the different living conditions of the two nations.

In fact, some of the phraseologies in Bulgarian and in Greek are not registered in writing, but they exist and can be found in a field study of the urban speech in the Bulgarian Black Sea settlements, especially since some of them have descendants of an older Greek population, i.e. other interesting parallels could be found. This recommendation, however, could be applied not to the present work, but to a possible future study on a similar topic. Even now, however, it is clear that the Bulgarians know the sea well enough, and the fact that the Bulgarians are a maritime nation is by no means overestimated; it finds linguistic expression even in the field of phraseology.

A detailed index of the phraseologies is appended to the work, listing the supporting word, the phraseology, the meaning and the source. This reference apparatus is very useful for its arrangement and explicitness. The bibliography is complete.

The thesis abstract is concise and at the same time comprehensive; it concentrates the most important highlights of the work.

CONCLUSION: It is beyond doubt that the dissertation presented should be highly commended. The author's main undoubted scientific contribution is that she has collected a respectable amount of illustrative material on a topic that has been addressed only fragmentarily in Bulgarian lexicology. She has organized and summarized this material into a coherent system, enabling conclusions not only of a linguistic, but also of a cultural-historical nature. Nikolova's broad bibliographical knowledge, not only of the topic at hand, has helped to make her a true specialist in the problems of phraseology.

Due to the above, I confidently give my positive assessment of the dissertation and propose the honorable scientific jury to award the degree of Doctor of Education and Science to Radostina Nikolova in the scientific field **2. Humanities professional direction: 2.1. Philology PhD Program: General and Comparative Linguistics**

4. 03. 2023 г.

Author of review (member of the jury):

Prof. PhD. Ana Ivanova Kocheva